

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

УДК 930.1(438):94(477)

А. В. Баженов

РЕГІОНАЛЬНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ КРАКІВСЬКОЇ ІСТОРИЧНОЇ ШКОЛИ (60-ті рр. ХІХ — ПОЧАТОК ХХ ст.)

Стаття є внеском у відзначення 150-річчя діяльності краківської історичної школи (Республіка Польща), яке відбудеться у 2019 р. У ній розглядаються витoki, створення наприкінці 60-х рр. ХІХ ст. на базі заснованої 1869 року в Ягеллонському університеті кафедри історії Польщі краківської наукової школи істориків, її розбудова до початку ХХ ст., науковий внесок, методологічні та концептуальні засади бачення і викладу історії Польщі та України в працях її діячів і подвижників В. Смоленського, Т. Корзона, В. Калінки, Ст. Смольки, Ю. Шуйського, М. Бобжинського та інших, обґрунтування ними теорії «східних кресів» (окраїн) Польщі, у складі яких мислилася Правобережна Україна в кордонах 1772 р., які нібито були не завойовані у ХV-ХVІ ст. Річчю Посполитою, а мирно колонізовані польським населенням, яке несло цивілізаторську місію в українські землі, пропонували для відродження незалежної Польщі не революційний, а реформаторський шлях.

Аналізується процес формування з представників краківської та варшавської історичних шкіл так званої «української історичної школи» у польській історіографії, яка активізувала українознавчі дослідження завдяки таким відомим науковцям-україністам як О. Яблоновський, Ф. Равіта-Гавронський (Польща), А. Марцинківський, Й. Ролле, Е. Руліковський, М. Дубецький (Правобережна Україна).

Характеризуються праці представників краківської школи істориків з регіональної історії України, зокрема Київщини, Волині й Поділля, Ю. Бартошевича, Ю. Талька-Гринцевича, Й. Ролле, К. Пуласького, М. Дубецького та ін., аналізується на прикладі творів Й. Ролле еволюція його поглядів на історію України в плані визнання української нації на існування і права на національно-визвольну боротьбу.

Ключові слова: *Краківська історична школа, історія України, регіональна історія, науковці-україністи, дослідження, праці, концепції.*

У другій половині ХІХ ст. під впливом ліберального українофільства серед польських науковців і аматорів, особливо зв'язаних з Україною та її землями, сформувалася так звана «українська школа» в історичних та історико-краєзнавчих дослідженнях, яка існує й досі в сучасній Польщі.

Представники цієї школи польські дослідники і краєзнавці, котрі здебільшого народилися і проживали на західноукраїнських землях, Київщині, Волині й Поділлі, з одного боку, в працях виступали заступниками колонізації й культуртрегерської місії Речі Посполитої в Україні й сподівалися на реставрацію своєї держави у кордонах 1772 року, за що зазнавали справедливої критики, нападки й, почасти, неприємні українських істориків. З другого, – пізнання і вивчення минувшини, матеріальної і духовної культури українського народу, спілкування з діячами українського національного відродження (Т.Г. Шевченко, М.П. Драгоманов, В.Б. Антонович й інші) призвели до визнання ними права на існування української нації, як це зробив у двотомниках «Народ український» та «Наддніпрянське пограниччя. Нариси про українську суспільність XVIII ст.» польський історик і письменник з Київщини Антон Марцинківський (псевд. – Антоній Новосельський, Альберт Гриф; 1823-1880) [1], а також шукали власне місце в українській і польській історіографії, порозуміння між поляками і українцями [2, с.107-108].

Упродовж другої половини XIX ст. джерельною базою для досліджень регіональної історії України польськими науковцями і краєзнавцями слугували видання томів документів і матеріалів Міхала Балінського і Тимотеуша Ліпінського «Старожитна Польща з погляду географічного, історичного і статистичного» (1843-1845) [3], Олександра Яблоновського і Станіслава Павинського «Джерела історичні» (1875-1897) [4], енциклопедичний «Словник Королівства Польського й інших слов'янських земель» (1880-1904) [5]. У цих виданнях упорядкування документів здійснено за регіональним принципом: Київщина, Волинь, Поділля, Русь Червона.

Українознавчі дослідження займали одне з провідних місць у діяльності краківської історичної школи другої половини XIX – початку XX ст. Вона започаткувалася і утвердилася на базі заснування з дозволу Габсбурзької монархії в 1869 р. кафедри історії Польщі в Ягеллонському університеті, яка швидко стала провідним центром польської історичної науки і цей статус вона тримає впродовж майже 150 років до сьогодні, пройшовши складні етапи розвитку і трансформацій. Про формування цієї школи, її діяльність, історичні та методологічні концепції та її роль у польській історіографії опубліковані численні дослідження та розвідки, з-поміж яких варто виокремити праці польських науковців і критиків В. Смоленського (кін. XIX ст.) [6], А. Бушка (1969) [7], А. Грабського (1971, 2000) [8; 9; 10], а також жваву наукову дискусію про різні погляди та оцінки історичного значення школи (1972) [11]. В українській історіографії займають почесне місце монографії Є.Г. Сінкевича «Краківська історична школа в польській історіографії» (2010) [12; 13] та І.І. Ярмошика «Польська історіографія 1800-1939 рр. суспільно-політичного та культурно-духовного розвитку Волині» (2010) [14], кандидатська дисертація О.В. Рудої «Дослідження історії України в польській історіографії кінця XIX – початку XX ст.» [32], окремі публікації автора цієї статті [2] та ін. Проте регіональний напрямок досліджень краківської

історичної школи історії України практично залишився без уваги як польської, так і української історичної науки. На цю обставину автор цієї статті звернув увагу ще у 1995 року в своїй монографії і спробував окреслити цю проблему в окремій статті [2, с.107; 15, с.335-336]. Тому за мету даної публікації поставлено більш поглиблене з'ясування місця краківської історичної школи в регіональних дослідженнях історії України.

Основне ядро краківської історичної школи базувалося на польських науковцях і краєзнавцях Західної і Східної Галичини та Правобережної України. На думку А.Ф. Грабського, сам термін «краківська історична школа» утвердився в польській історіографії завдяки її фундаторам – Владиславові Смоленському і Тадеушові Корзону [9]. Головним засновником та ідеологом цієї школи виступив на рубежі 60-70-х років XIX ст. Валеріан Калінка. У своїх працях «Останні роки правління Станіслава Августа» (1868) [16] і «Чотирирічний сейм» (1880-1888) [17] він зважив відповідальність за занепад і поділи Речі Посполитої на польських реформаторів і революціонерів. Його послідовники Юліан Шуйський, Міхал Бобжинський, Францішек Покосінський, Станіслав Смолька та інші в своїх історичних дослідженнях з позицій суб'єктивізму й прагматизму виправдовували загарбання Польщею України, вважаючи, що українські землі були не завойовані, а мирно колонізовані польським населенням, яке несло сюди цивілізаторську (культуртрегерську) місію, висунули і розвинули так звану «ягеллонську ідею» утворення Речі Посполитої, як братської унії рівноправних трьох народів – Польщі, Литви і України, а також різко засуджували визвольні рухи в її землях, обстоювали ідею створення сильної королівської влади і авторитету костелу, мислили майбутню незалежну державу тільки в кордонах 1772 року. Тому краківська історична школа взяла на своє озброєння теорію так званих «східних кресів» (окраїн) Речі Посполитої, складовою частиною яких мислилася Правобережна Україна. Водночас адепти цієї школи заперечували доцільність повстанської і революційної боротьби польського народу за свою незалежність, пропонували досягати такої мети шляхом пошуків компромісів й мирного вирішення за рахунок домовленості і поступок великих держав – учасників поділів Польщі й покладалися в першу чергу на ліберальну політику Габсбурзької монархії. Ключові представники краківської історичної школи брали активну участь у політичному та громадському житті Польщі й Західної і Східної Галичини. [8]. Наприклад, історик М. Бобжинський у 1908-1913 рр. був намісником Галичини.

Така ідеологія краківської історичної школи імпонувала і була підтримана польськими науковцями і краєзнавцями особливо Правобережної України переважно вихідців з поміщицько-шляхетських кіл, які залишалися на консервативних традиціях в українському питанні.

Тим не менше, в надрах краківської і варшавської історичних шкіл зі своїх представників-українознавців сформувалася в другій половині XIX – на початку XX ст. вище згадувана «українська

історична школа» в польській історіографії, яка займалася підготовкою і виданням праць з історії України та її регіонів від найдавніших часів до середини XIX століття, й накопичила значний фактичний матеріал, котрий, не зважаючи на почасти консервативну ідеологічну спрямованість авторів, й досі зберігає важливу джерелознавчу й фактологічну базу для польської та української історичної науки. Відомими представниками «української історичної школи» виступили О. Ябоновський (Варшава), Ф. Равіта-Гавронський (Краків), Й. Ролле (м. Кам'янець-Подільський), М. Дубецький, Е. Руліковський (Київ) та ін. Позитивною стороною їх наукової діяльності була увага в першу чергу до пошуків історичних джерел, їх вивчення і впровадження в створення праць з історії України та її регіонів, що робило їх дослідження достовірнішими, об'єктивнішими, фактологічними й засвідчувало відхід у творчості від пануючого у першій половині та 60-ті рр. XIX романтизму на засади позитивізму.

До найбільш впливових представників краківського табору істориків-україністів варто віднести Юліана Бартошевича (1821-1870). Хоча він закінчив Петербурзький університет, проте його праці пройняті шляхетським романтизмом, клерикалізмом стосовно висвітлення історії України та її земель. Його світоглядні позиції, методика використання джерел простежуються в творах «Що значила і де була Україна?», «Князь Курбський на Волині», «Адам Кисіль», «Нарис історії руської церкви в Польщі» та ін. [18]. У такому ж дусі опублікували праці, присвячені історії геральдики і генеалогії знатних родин Правобережної України Вацлав Руліковський, який у 1870-ті роки переселився з Київщини до Кракова [19], Казімеж Пуласький (1845-1926), власник маєтку в с. Завадинці, що на Поділлі, автор монографії «Хроніка шляхетських родів Поділля, Волині і України» [20], а також тритомної праці «Нариси і пошуки історичні» (1896-1906) [21]. Проте в цих виданнях історія України та її регіонів (Київщина, Волинь і Поділля) були лише фоном на тлі возвеличення панування Речі Посполитої на її землях.

Польські краєзнавці Правобережної України активно співробітничали з друкованими органами краківської історичної школи «Kwartalnik Historyczny», «Przegląd Historyczny», особливо польською мовою «Зібрання відомостей до краєвої антропології». Останній збірник наукових записок видавався у 70-90-х роках XIX ст. Деякий час його головним редактором був виходець з Київщини Ісідор Коперницький (1825-1891), професор у 1857-1863 рр. Київського університету св. Володимира, згодом професор Ягеллонського університету в Кракові [22]. Його зусиллями в цьому збірнику праць публікувалося майже 40 відсотків статей і матеріалів, пов'язаних з минувшиною регіонів України. Зокрема, тут були надруковані ґрунтовні статті Чеслава Неймана з Вінниці «Нотатки археологічні з України» [23], «Нотатки археологічні з Поділля» [24], Готфріда Оссовського з Житомира «Про деякі старожитності кам'яного віку з Волині» [25], «Матеріали до палеонтології українських курганів» [26], Юзефи Мушинської з Київщини

«Звичаї, обряди і весільні пісні українського народу з околиць Білої Церкви» [27] та ін. Саме на сторінках цього видання Юзеф Талько-Гринцевич почав публікувати власні дослідження про антропологічну характеристику українців, жителів Київщини і Поділля, яка принижувала расово-фізичні риси місцевих мешканців [28], що викликало протест навіть у середовищі краківської історичної школи й змусило автора шукати певного етнічного компромісу між українцями і поляками в Правобережній Україні.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. з-поміж польських краєзнавців Київщини, Волині і Поділля посилювалися консервативні тенденції, викликані загальним революційним піднесенням і активізацією українського визвольного руху, що ще більше зблизило багатьох її представників з краківською історичною школою. В цей період співпрацювали з цією школою Юзеф Третяк (1841-1923), випускник Київського, а згодом професор Краківського університету, автор монографій «Хотинська війна 1621 року» (1889), «Богдан Залеський» (1911), учень і послідовник Й. Ролле (Д-р Антоній Ю.) Владислав Побуг-Гурський (1822-1903), який створив ґрунтовний географічно-історичний опис міст і сіл рідного йому Могилівського повіту, що на Поділлі, який не втратив своєї актуальності й на початку XXI ст. [29], Ян Марек Гіжицький (псевдонім «Воляняк», 1844-1925), автор фундаментального історико-статистичного опису Старокостянтинівського повіту [30] та низки праць з історії діяльності на Волині католицьких та уніатських орденів Тринітаріїв, Василіан, Кармелітів [31], у виданнях якого цілком відображена ідеологія краківської історичної школи щодо «східних кресів», Юзеф Карвіцький (Дунін) з Волині видав українофільського спрямування книги «Історичні оповідання», «Побутові та історичні нариси», «Подорож по Волині», Францішек Равіта-Гавронський, автор численних праць з історії Правобережної України («На кресах» (1888), «Уваги і матеріали до статистики України, Поділля, Волині» (1914) та ордену Домініканів тощо.

Таким чином, українознавчі дослідження представників краківської історичної школи другої половини XIX – на початку XX ст. та в її складі «української історичної школи» в польській історіографії становили вагомую частку її наукової спадщини. При цьому в більшості праць цього напрямку її представники використовували історію України та її земель для показу на тлі діяльності польських знатних родів, шляхти, виправдовували ідею цивілізаторської місії Речі Посполитої в її регіонах, засуджували національно-визвольну боротьбу українського народу та антипоміщицькі виступи селянства. Свої ж ідеологічні прагнення такі автори маскували красивими описами природи України, гарно оброблених ланів, панських палаців і садів, високої культури їх власників. Однак, не бажаючи цього, вони мимоволі наводили чимало фактів і свідчень з історії України та її земель, які викривали польське володарювання на цій землі, істинне ставлення до місцевого українського населення поневолювачів, пояснювали причини і мету національно-визвольного руху в українських землях.

Проте серед польських наукових історичних шкіл, в тому числі краківської, знаходилися подвижники, які прагнули зрозуміти об'єктивну історію України та її регіонів, знайти порозуміння з українськими істориками того часу, налагоджувати польсько-українські стосунки і співпрацю. Прикладом може слугувати творчість Й. Ролле (1830-1894), який більшу половину свого життя мешкав у Кам'янці-Подільському, визначився як автор документальних повістей, близько 300 наукових і науково-краєзнавчих праць з історії та культури Правобережної України і найбільше Подільського регіону, відомий фундаментальним тритомником «Замки Подільські на молдовському прикордонні» (1880), творами про Б. Хмельницького, І. Богуну, І. Підкову та інших видатних постатей України. Якщо на початку свого творчого шляху у 1860-1870-ті рр. він знаходився під впливом краківської історичної школи і мало чим відрізнявся від офіційної польської історіографії стосовно українських земель, то у 1880-ті – на початку 1890-х рр. він поступово відійшов від неї, зблизився з варшавською і львівською історичними школами, став у своїх творах визнавати право на існування українського народу, справедливості його визвольної боротьби, з повагою ставитися до її діячів, справедливо описувати життя українського селянства на Правобережжі, піддавати сумніву шляхетство, здійснив великий внесок у дослідження історії міст і сіл Поділля і Волині [33].

Отже, до 2019 р. – часу відзначення ювілею 150-річчя краківської історичної школи є потреба активізувати дослідження різних аспектів її внеску в польську та українську історіографію розробки історії України та її регіонів, віддати їй належне, так і уточнити як позитивні сторони діяльності, так і прогалини в методологічному і практичному плані.

Список використаних джерел та літератури:

1. Marcinkowski A. Lud ukraiński / Antoni Marcinkowski. – Vilno, 1857. – Т.1-2.
2. Баженов Л.В. Историчне краєзнавство Правобережної країни ХІХ – на початку ХХ ст. / Л.В. Баженов. – Хмельницький, 1995. – 255 с.
3. Baliński M. Starożytna Polska pod względem geograficznym, historycznym i statystycznym / M. Baliński, T. Lipiński. – Warszawa, 1843-1846. – Т.1-3.
4. Źródła dziejowe. Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym, opisana prz. A. Jabłonowskiego i A. Pawińskiego. – Warszawa, 1876-1897. – Т.І-XXІІ.
5. Słownik geograficzny Krolewstwa Polskiego i innych krajow slowiańskich. – Warszawa, 1880-1904. – Т.І-І5.
6. Smoleński W. Szkoły historyczne w Polsce / W. Smoleński. – Warszawa, 1886; Wyd 2-e. – Poznań, 1952.
7. Buszko J. Historycy «szkoły krakowskiej» w życiu politycznym Galicji. Spor o szkole krakowskiej (1869-1969) / J. Buszko. – Kraków, 1969.
8. Grabski A.F. Orientacje polskiej myśli historycznej / A.F. Grabski. – Warszawa, 1971. – S.301.
9. Grabski A.F. Szkoła historyczna krakowska / A.F. Grabski // Polska myśl filozoficzna i społeczna. – Т. 2. – Warszawa, 1975.

10. Grabski A.F. Zarys historii historiografii pokskij F.F. Grabski. – Poznań, 2000.
11. Spór o historyczna szkoła krakowska. – Kraków, 1972.
12. Сінкевич Є.Г. Краківська історична школа в польській історіографії. – 2-е вид. / Є.Г. Сінкевич. – Миколаїв, 2010. – 360 с.
13. Сінкевич Є.Г. Місце краківської історичної школи в польській історіографії другої половини XIX-XX ст. / Є.Г. Сінкевич // Український історичний журнал. – 2008. – № 4. – С.191-201.
14. Ярмошик І.І. Польська історіографія 1800-1939 рр. суспільно-політичного та культурно-духовного розвитку Волині / І.І. Ярмошик. – Житомир : Волинь, 2010. – 512 с.
15. Баженов Л.В. Основні наукові школи історико-краєзнавчого вивчення Поділля у XIX-XX ст. / Л.В. Баженов // Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження : наук. збірник. – Хмельницький, 1995. – С.334-336.
16. Kalinka W. Ostatni lata panowania Stanisława Awgusta / W. Kalinka. – Kraków, 1869. – 486 s.
17. Kalinka W. Sejm Czteroletni / W. Kalinka. – Kraków, 1880-1888. – Т.І-ІV.
18. Działła Juliana Bartoszewicza. – Kraków, 1877. – Т.І-XI.
19. Добровольський А. Едвард-Леопольд Рулікоський, знавець Київщини / А. Добровольський // Записки історико-філологічного відділу ВКУАН. – К., 1928. – Кн. XVIII. – С.75-78.
20. Pułaski K. Kronika rodów szlacheckich Podola, Wołyni i Ukrainy / K. Pułaski. – Brody, 1911. – 220 s.
21. Pułaski K. Szkice i poszukiwania historyczne. Ser. I-III / K. Pułaski. – Poznań-Kraków, 1896-1906.
22. Kopernicki I. Dalszy przyczynek do antropologii przedhistorycznej ziem polskich / I. Kopernicki // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej Akademii Umiejętności. – Kraków, 1879. – Т.ІІІ. – Dział I. – S.58-72.
23. Neyman Cz. Notatki archeologiczne z Ukrainy / Cz. Neyman // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. – 1884. – Т.ІІІ. – S.32-47.
24. Neyman Cz. Notatki archeologiczne z Podola rosyjskiego / Cz. Neyman // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. – 1889. – Т.ХІІІ. – S.34-44.
25. Ossowski G. O niektórych zabytkach kamiennego wieku na Wołyniu / G. Ossowski // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. – 1876. – Т.ІІІ. – S.108-120.
26. Ossowski G. Materiały do paleontologii kurhanow ukraińskich / G. Ossowski // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. – 1888-1889. – Т.І-ІІІ.
27. Muszyńska J. Zwyczaje, obrzędy i pieśni weselne ludu ukraińskiego z okolic Białej Cerkwi / J. Muszyńska // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. – 1878. – Т.ІV. – S.215-246.
28. Talko-Hrynciewicz J. Charakterystyka fizyczna ludności ukraińskiej Litwy i Rusi / J. Talko-Hrynciewicz // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. – 1890. – Т.ХІV. – S.59-81.
29. Pobóg-Górski W. Powiat Mohylowski w gubernii Podolskiej. Opis geograficzno-historyczny miast, miasteczek, wsi / W. Pobóg-Górski. – Kraków, 1903. – 346 s
30. Giżycki J. Spis ważniejszych miejscowości powiecie Starokonstantynowskim na Wołyniu / J. Giżycki. – Kraków, 1911. – 767 s
31. Giżycki J. Spis klaczorów unickich Bazylianów w wojewodztwie Wołyńskim / J. Giżycki. – Kraków, 1905. – 144 s.
32. Руда О.В. Дослідження історії України в польській історіографії кінця XIX – початку XX ст. : автореф. дис. ... к. істор. н. – Львів : ЛВНУ імені Івана Франка, 2005. – 18 с.

33. Баженова С.Е. Юзеф Антоній Ролле / Стефанія Баженова. – Кам'янець-Подільський, 2002. – 180 с.

Л. В. Баженов

Региональная история Украины в исследованиях краковской исторической школы (60-е гг. XIX – нач. XX вв.)

Статья является вкладом в отмечание 150-летия деятельности краковской исторической школы (Республика Польша), которое состоится в 2019 г. В ней рассматриваются истоки, создание в конце 60-х гг. XIX в. на основании открытой в 1869 г. в Ягеллонском университете кафедры истории Польши краковской научной школы историков, ее деятельность до начала XX в., научный вклад, методологические и концептуальные подходы видения и изложения истории Польши и Украины в работах ее деятелей и подвижников В. Смоленского, Т. Корзона, В. Калинки, Ст. Смольки, Ю. Шуйского, М. Бобжинского и других, обоснование ими теории «восточных кресов» (окраин) Польши, в составе которых мыслится Правобережная Украина в границах 1772 г., которая вроде бы не завоёваны в XV-XVI вв. Речью Посполитой, а мирно колонизированы польским населением, которое несло цивилизаторскую миссию в украинские земли, предлагали для воссоздания независимой Польши не революционный, а реформаторский путь.

Анализируется процесс формирования с представителей краковской и варшавской исторических школ так называемой «украинской исторической школы» в польской историографии, которая активизировала украиноведческие исследования благодаря таким известным ученым-украинистам как А. Яблоновский, Ф. Равита-Гавронский (Польша), А. Марцинковский, И. Ролле, Э. Руликовский, М. Дубецкий (Правобережная Украина) и др.

Характеризуются труды представителей краковской школы историков по региональной истории Украины, в частности Киевщины, Волыни и Подолии, Ю. Бартошевича, В. Талько-Гринцевича, И. Ролле, К. Пулаского, М. Дубецкого и др., анализируется на примере трудов И. Ролле эволюция его взглядов на историю Украины в плане признания украинской нации на существование и права на национально-освободительную борьбу.

Ключевые слова: Краковская историческая школа, история Украины, региональная история, исследования, труды, концепции.

Lew Bazhenov

Regional history of Ukraine in research Krakowski historical school (60-th XIX – the beginning of the XX century)

This article is a contribution to the celebration of the 150-th anniversary of the activities of the Krakow historical school (Poland), to be held in 2019 year. It examines the origins, the creation in the late 60s. Nineteenth century. on the basis of an open in 1869 at the Jagiellonian University Department of History of Poland Krakow historians scientific school, its activities before the start of the twentieth century., scientific contributions, methodological and conceptual approaches of vision and presentation of the history of Poland and Ukraine in the work of its leaders and devotees V. Smolensk, T. Korzona, W. Kalinka, Art. Smolkou, Y. Shumsky, M. Bobzhinskogo and other. Substantiation of the theory of “kresy” (suburbs) of Poland, which was conceived as part of Right-Bank Ukraine within the boundaries of 1772, which seems not to have been

captured in the XV-XVI centuries Rzeczpospolita and peacefully colonized Polish population, which bore civilizing mission in the Ukrainian land, offered to recreate the independent Poland is not revolutionary and reformist path.

It analyzes the formation process with the representatives of the Krakow and Warsaw historical school of so-called "Ukrainian historical school" in Polish historiography, which has intensified Ukrainian studies research by such famous scientists as ukrainists A. Yablouovsky, F. Ravita-Gavronsky (Poland), A. Martsinkovsky, J. Rolle, E. Rulikovsky, M. Dubetsky (Right-Bank Ukraine) and others.

Characterized by the works of the representatives of the Krakow school of historians on regional history of Ukraine, in particular, the Kiev region, Volyn and Podolia, Y. Bartoshevich, Y. Tal'ko-Grintsevicha, J. Rolle, K. Pulaski, M. Dubetsky et al., Is analyzed on the example of the works of J. Rolle evolution of his views on the history of Ukraine in terms of recognition of the Ukrainian nation and the existence of the right to national liberation struggle.

Key words: *Krakow historical school, the history of Ukraine, regional history research papers, concept.*

Отримано: 09.11.2016

УДК 94(100):93:572.9(075.8)

О. А. Баженов

ДИСКУСІЙНІ ПРОБЛЕМИ ПОХОДЖЕННЯ ЛЮДИНИ СУЧАСНОГО ФІЗИЧНОГО ТИПУ

У статті зазначається, що українська наука в галузі антропогенезу недостатньо займається проблемами походження людини як на території України, так і в світі, хоча в другій половині XX – на початку XXI ст. зроблено чимало нових відкриттів і накопичено багато нового речового матеріалу у цій сфері, який потребує нинішнього осмислення та узагальнення, на що спрямована ця публікація.

Розглядаються дискусії щодо визначення появи безпосереднього предка Гомо сапієнс (людини розумної), проблеми участі європейських архантропів (гейдельберзьких людей та неандертальців) у формуванні сучасної людини. Аналізуються нові підходи в науці антропогенезу під кутом критики теорій моно- і поліцентризму, дицентризму в людській еволюції, у походженні і становленні людських рас та розселення людства по світу. В цьому контексті характеризуються теорії та погляди відомих антропологів В. Алексеева, Я. Рогінського, О. Зубова, П. Ендрюса, А. Уілсона, А. Шотта та ін.

Зазначається, усталені у XIX – першій половині XX ст. знання і погляди на антропогенез взагалі, в тому числі на походження людини розумної руйнуються або спростовуються в результаті нових відкриттів та знахідок, які, зокрема, підтверджують тезу, що колискою формування сучасної людини є тільки Африканський континент.

Ключові слова: *антропогенез, Гомо сапієнс, моноцентризм, поліцентризм, раса, теорія.*

3-поміж багатьох проблем, котрі стоять перед сучасною українською історичною наукою, найменш дослідженими залиша-